Jowita Przybysz
Studenckie Koło Naukowe „Progress”
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
- opiekun naukowy mgr Mariusz Pyra

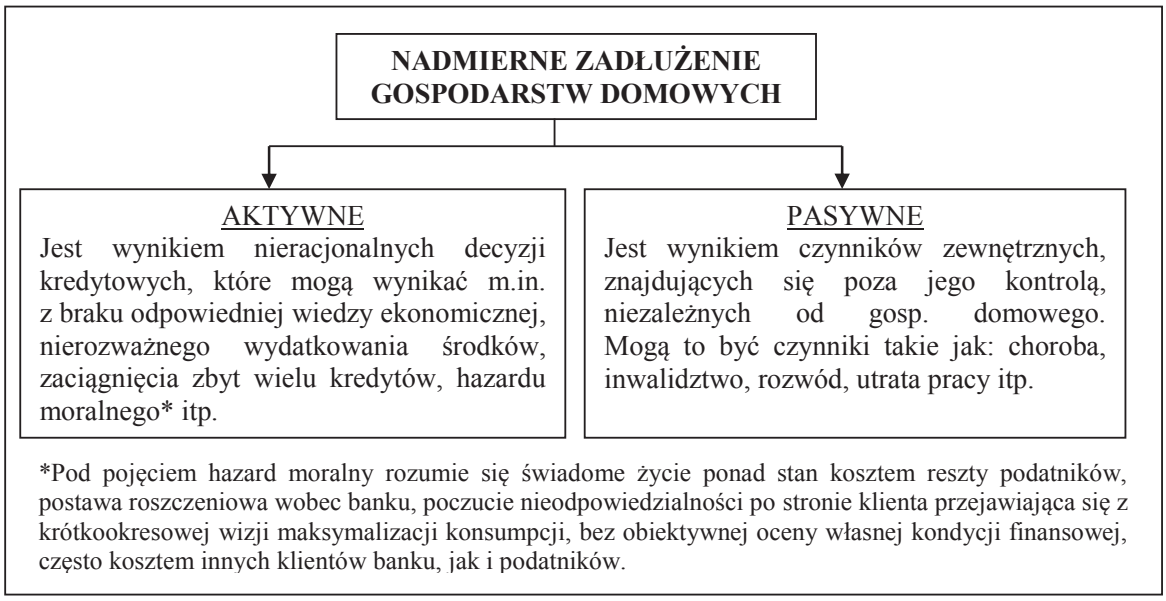
ZJAWISKO ZADŁUŻANIA W ŚWIETLE OPINII STUDENTÓW PAŃSTWOWEJ SZKOŁY WYŻSZEJ IM. PAPIEŻA JANA PAWŁA II W BIAŁEJ PODLASKIEJ

Streszczenie
Zadłużanie w dzisiejszych czasach stało się zjawiskiem powszechnym. Coraz częściej ludzie muszą się borykać także z problemem nadmiernego zadłużenia się. Celem niniejszej pracy było porównanie opinii studentów studiów stacjonarnych Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych oraz Wydziału Nauk o Zdrowiu i Nauk Społecznych Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej na temat zadłużania. Do badań własnych został wykorzystany autorski kwestionariusz ankiety, a przy analizie respondenci zostali podzieleni na wydziały, do których należą. W większości przypadków obie grupy badawcze odpowiadały podobnie lub tak samo. W kilku pytaniach da się zauważyć różnice, które mogą wynikać z tego, że respondenci studiują na wielu zupełnie odmiennych kierunkach studiów, co może wpływać na ich poziom wiedzy ekonomicznej, szczególnie tej przydatnej każdej młodej osobie wkraczającej w dorosłe, samodzielne życie.

Wstęp

Od bardzo dawna ludzie pożyczają sobie wzajemnie wiele różnych rzeczy - najczęściej są to przedmioty codziennego użytku, narzędzia pracy itp. Pożyczają również pieniądze lub inne rzeczy zamienne. Kredyt zaś, jako szczególna forma pożyczki pieniężnej, odgrywa dużą rolę w rozwoju handlu i przemysłu (Bladowski, Gola, 1985). Instytucja kredytu pełni w dzisiejszej gospodarce i życiu społecznym rolę daleko ważniejszą niż kiedykolwiek wcześniej. Współczesne społeczeństwo coraz częściej jest określane jako „społeczeństwo kredytu”, ponieważ zaciąganie kredytów i pożyczek stało się powszechnym sposobem realizacji celów ekonomicznych ludzi, zaspokajania ich potrzeb i radzenia sobie z różnego rodzaju trudnościami (Lewicka-Strzałecka, 2010). Tomasz Zaleśkiewicz w rozmowie z Dorotą Krzemionką na łamach czasopisma „Charaktery” pozwolił sobie nawet na stwierdzenie, że „wszyscy jesteśmy dłużnikami” oraz, że spośród wielu naszych zdolności często najpożyteczniejszą okazuje się zdolność kredytowa. Banki i jego produkty są obecne w życiu wszystkich obywateli rozwiniętych społeczeństw. Często nie zdają sobie oni sprawy z tego, jak bardzo usługi bankowe wpływają na ich codzienne życie. Większość osób korzysta z konta

osobistego, wykonuje przelewy, spłaca zaciągnięte wcześniej kredyty, korzysta z kart płatniczych. Praktycznie trudno byłoby im teraz wyobrazić sobie życie bez banków (Białas, Mazur, 2013). W dzisiejszych czasach coraz powszechniejsze staje się również zjawisko nadmiernego zadłużenia i zaczyna niepokoić swoim rozmachem. Coraz więcej ludzi staje się wykluczonymi społecznie, jak również dotyka ich wykluczenie bankowe. Z uwagi na fakt, że zjawisko nadmiernego zadłużenia, niewypłacalności, bankructwa gospodarstw domowych w Polsce jest pojęciem nowym i brak jest definicji, Świecka (2008) w swojej książce podjęła próbę zdefiniowania tego pojęcia. Nadmierne zadłużanie jest jednym z głównych czynników będących obciążeniem dla kredytobiorcy. Może przyczynić się do społecznego i finansowego wykluczenia oraz ubóstwa. Nadmierne zadłużenie to niemożność spłaty wszystkich zobowiązań w całości i punktualnie o czasie. Efektem narastającego zadłużenia jest również niewypłacalność, czyli trwała utrata możliwości obsługi zobowiązań przez dłużnika. Do określania stanu niewypłacalności stosuje się również potoczne określenie bankructwa gospodarstw domowych. Gospodarstwo domowe może być nadmiernie zadłużone aktywnie i pasywnie, co przedstawia rycina 1.

Ryc. 1. Formy nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych (Świecka, 2008)

Pojęcie kredytu wywodzi się od słowa credere, co po łacinie oznacza wierzyć i ufać. Można wówczas stwierdzić, że podstawą do udzielenia kredytu jest zaufanie. W sensie prawnym kredyt oznacza oddanie przez bank do dyspozycji kredytobiorcy określonych środków pieniężnych z przeznaczeniem na określony cel, gdy kredytobiorca zobowiązuje się do ich celowego wykorzystania i zwrotu w ustalonym terminie łącznie z odsetkami (Żółtkowski, 2011).

Umowa pożyczki należy do najstarszych instytucji prawa cywilnego. Ze społeczno-gospodarczego punktu widzenia rola pożyczki jest bardzo istotna i pożyteczna. Umożliwia ona korzystanie z cudzego kapitału w takim celu, jaki jest w danym momencie korzystny dla biorącego pożyczkę. Chodzi tu zarówno o cel konsumpcyjny (np. zakup samochodu, wyposażenie mieszkania, wycieczka zagraniczna), jak i produkcyjny (np. zakup maszyn i urządzeń do przedsiębiorstw). Pożyczka stanowi też przede wszystkim przejaw wzajemnej życzliwości ludzi, którzy pożyczają sobie pewne - zazwyczaj niewielkie - sumy pieniężne niejako „grzecznościowo", a także większe kwoty - m.in. w przypadkach losowych (np. choroba własna lub osoby bliskiej). Przedmiotem pożyczki są pieniądze lub inne rzeczy zamienne (Bladowski, Gola, 1985).

Użyczenie jest kolejną instytucją prawa cywilnego o jeszcze dłuższej tradycji niż pożyczka. Istota tej umowy polega na tym, że jedna osoba (użyczający) zezwala drugiej osobie (biorącemu rzecz do używania) na bezpłatne używanie oddanej jej w tym celu rzeczy o określonej tożsamości albo określonej tylko co do gatunku (zamiennej) przez czas oznaczony lub nieoznaczony. Z użyczeniem spotykamy się powszechnie - zarówno wtedy, gdy ludzie (najczęściej krewni, znajomi lub sąsiedzi) użyczają sobie wzajemnie różnych przedmiotów codziennego użytku, jak i wtedy, gdy przedmiotem użyczenia są narzędzia pracy, środki transportu, maszyny itp. Przedmiotem użyczenia może być zarówno cała rzecz, jak i jej część (np. silnik samochodu). Charakterystyczną cechą użyczenia, w odróżnieniu m.in. od pożyczki, jest to, że dochodzi ono do skutku dopiero z chwilą oddania rzeczy do używania. Wydanie rzeczy biorącemu jest warunkiem powstania umowy, a nie wykonaniem obowiązku umownego (Bladowski, Gola, 1985).

Dodatkowo warto zwrócić uwagę na fakt, że bardzo często kredyt jest utożsamiany z pożyczką pieniężną. Faktycznie są to jednak dwie różne formy finansowania obcego. Między tymi formami finansowania istnieje wiele różnic unormowanych prawnie. Przedstawia je tabela 1.

Tab. 1. Zestawienie różnic między kredytem a pożyczką

Cecha	**Kredyt**	**Pożyczka**
Obowiązujące przepisy prawa	Prawo bankowe	Kodeks cywilny
Forma umowy	Obligatoryjnie musi być zawarta w formie pisemnej	Nie jest wymagana forma pisemna umowy, jednak powinna być ona spisana dla bezpieczeństwa i celów dowodowych. Dla pożyczek powyżej 500 zł umowa powinna być zawarta na piśmie
Podmiot finansujący	Wyłącznie banki mogą udzielać kredytu	Każdy może udzielić pożyczki, zarówno bank, instytucja finansowa, jak i osoba fizyczna

Cel	Ściśle określony cel	Dowolny cel
Odpłatność	Obligatoryjna odpłatność (w formie prowizji i/lub oprocentowania)	Dowolnie - pożyczka może być także nieodpłatna
Termin zwrotu	Ściśle określony termin zwrotu	Termin zwrotu może być nieoznaczony
Przedmiot	Wyłącznie środki pieniężne	Środki pieniężne lub inne rzeczy oznaczone co do gatunku
Właściciel przedmiotu	Środki pieniężne udzielane w ramach kredytu nie są własnością banku, lecz pochodzą z depozytów powierzonych mu przez klientów	Przedmiot pożyczki jest własnością pożyczającego

Źródło: Białas M., Mazur Z. (2013), Bankowość wczoraj i dziś. Difin, Warszawa, s. 123.

Najważniejszą kwestią związaną z kredytami jest forma ich spłaty. Stosuje się dwie podstawowe metody spłaty kredytów, pozostałe są w zasadzie ich kombinacją lub pochodną. Standardowo banki proponują spłatę kredytu w formie równych rat kapitałowych lub równych rat całkowitych (Patena, Cwynar, 2010). Istnieją następujące formy spłaty kredytu: spłata jednorazowa, spłata ratalna i spłata annuitetowa. Kredyt jest udzielany w walucie krajowej lub obcej (kredyt walutowy). Spłaty tego kredytu oraz odsetek i prowizji od niego mogą być dokonywane, w zależności od umowy, w walucie krajowej lub obcej. Kredyt może być uruchomiony jednorazowo bądź w transzach.

Najważniejszym składnikiem kosztu kredytu jest oprocentowanie, które jest ustalane przez bank i często nazywane ceną kredytu. Do czynników kształtujących koszt kredytu należą: okres kredytu (im dłuższy okres kredytu, tym oprocentowanie wyższe), indywidualna ocena klienta przez bank (im niższa ocena, tym wyższe oprocentowanie), jakość zabezpieczeń (im bardziej dyskusyjna jakość zabezpieczeń, tym więcej dodawanych punktów procentowych) oraz szeroko rozumiana specjalizacja banku (nie dodaje się punktów procentowych, jeśli kredyt nie wychodzi poza dziedzinę zainteresowań banku, w innych przypadkach kredyt jest droższy) (Dobosiewicz, 2005).

Przepisy wymagają ustalenia przez bank zdolności kredytowej klienta. Czynnik ten pozwala bankowi ocenić czy danej osobie można udzielić kredytu czy nie. Zdolność kredytowa to zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie (Ustawa Prawo Bankowe, 1997, art. 70, ust 1). Posiadanie zdolności kredytowej zasadniczo warunkuje udzielenie kredytu, choć w praktyce warunek ten nie musi być bezwzględnie przestrzegany czy rozstrzygający. Jest on bowiem możliwy do uchylenia przy zastosowaniu odpowiedniego zabezpieczenia spłaty kredytu (Zaleska, 2013). Zabezpieczenie kredytu ma na celu zapewnienie bankowi spłaty udzielonego kredytu wraz z odsetkami, prowizjami i innymi należnościami, gdyby kredytobiorca nie uregulował tych płatności

w ustalonych w umowie terminach. Zadaniem zabezpieczenia jest m.in. zwiększenie skłonności klienta do dotrzymania warunków umowy kredytowej. Wśród klasycznych form zabezpieczeń funkcjonuje ich podział na: zabezpieczenia osobowe/osobiste i zabezpieczenia rzeczowe. W ostatnim okresie dodatkową grupę stanowią też zabezpieczenia finansowe. Do zabezpieczeń osobistych można zaliczyć: różnego rodzaju poręczenia, gwarancję bankową, cesję wierzytelności, przejęcie długu, pełnomocnictwo czy ubezpieczenie. Do zabezpieczeń rzeczowych można zaliczyć: zastaw, przewłaszczenie na zabezpieczenie, hipotekę, blokadę środków na rachunku bankowym i kaucję (Zaleska, 2013).

Specyficznym rodzajem kredytu jest kredyt studencki. Kredyt studencki pojawił się w Polsce 5 września 1998 r. wraz z wejściem w życie Ustawy z 17 lipca 1998 r. – o pożyczkach i kredytach studenckich (Dz.U. 1998, nr 108 poz. 685 z późn. zm.). Niestety, mimo że cztery polskie banki proponują młodym uczącym się ludziom pożyczki bez marży i z niskim oprocentowaniem, studenci coraz rzadziej decydują się na te kredyty. Może być to spowodowane obawą studentów i brakiem zaufania do produktów bankowych czy strach przed zaciągnięciem kredytu na wiele lat, przez co młodzi ludzie zaczynają przejawiać postawę przedsiębiorczą i podejmują pracę dorywczą, nawet studiując na studiach stacjonarnych. Kredyt studencki można zaciągnąć na dowolny cel. W trakcie pobierania kredytu, a także przez 2 lata karencji nie są naliczane żadne odsetki. Transza miesięczna wynosi 600 złotych. Spłaca się go dwa razy dłużej, niż pobierało. To oznacza, że rata wynosi zwykle nieco ponad 300 złotych miesięcznie. O przyznanie kredytu studenckiego mogą ubiegać się wszyscy studenci niezależnie od typu szkoły (prywatne i publiczne) i rodzaju studiów (dzienne, zaoczne, wieczorowe). Od kilku lat o kredyty te mogą ubiegać się także doktoranci. Koniecznym warunkiem ich otrzymania jest spełnienie kryterium dochodowego, czyli odpowiednio niski dochód na osobę w rodzinie studenta. Ideą stworzenia specjalnych kredytów studenckich przez państwo było stworzenie pomocy finansowej dla studentów z mniej zamożnych rodzin. Wnioski o kredyt studencki składa się corocznie do 15 listopada w wybranych bankach komercyjnych. Decyzje o przyznaniu kredytów są podejmowane w grudniu. Jeżeli student otrzyma taki kredyt, maksymalny okres kredytowania będzie odpowiadał długości jego studiów, ale nie więcej niż 6 lat. Kolejne transze kredytu są wypłacane przez 10 miesięcy w roku akademickim. Co pół roku student musi przedstawiać w banku zaświadczenie z uczelni, że zaliczył kolejny semestr i nadal studiuje. Z kredytu studenckiego w 2013 roku korzystało zaledwie 5,1%. studentów i doktorantów. W 2013 roku zaciągnęło go bowiem 177 tys. osób z 1,67 mln studiujących. Łączna liczba kredytobiorców w latach 1998–2013 to tylko 373 tys. (http://kredytstudencki.edu.pl/).

W dzisiejszych czasach zjawisko zadłużania stało się zupełnie powszechnym zjawiskiem. Co piąty Polak pożycza na bieżące życie. Jak podało w grudniu 2014 roku Biuro Informacji Kredytowej w 2013 roku banki i SKOK-i udzieliły ponad 6,6 mln pożyczek gotówkowych i ratalnych. W sumie Polacy w 2014 roku pożyczyli ok. 70 mld zł, o jedną szóstą więcej niż w roku 2013. Polacy sięgali po kredyty gotówkowe odważniej niż w poprzednich latach zachęceni niską inflacją i stopami procentowymi, które skutkowały atrakcyjną ofertą banków. Dzięki niskim stopom procentowym pożyczki i kredyty są wyjątkowo tanie, warto więc poszukać w tym okresie dodatkowych możliwości finansowania jeśli planuje się większy wydatek. Przy ocenianiu różnych ofert instytucji finansowych trzeba przyjrzeć się nie tylko oprocentowaniu nominalnemu pożyczki lub kredytu, ale również dodatkowym opłatom, prowizjom i kwotom ubezpieczenia. Jeśli pojawi się problem z wyborem odpowiedniego rozwiązania, warto udać się do pośrednika finansowego, który pomoże wybrać ofertę, w jak największym stopniu dopasowaną do naszych potrzeb i możliwości finansowych. Według danych z badania Deutsche Bank opublikowanego w raporcie „Portret finansowy Polaków 2014. Plany na 2015" zamiar wzięcia w 2015 roku kredytu deklarowało 8,6% badanych.

Materiał i metoda

Badanie sondażowe przeprowadzono na grupie 174 studentów Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Badanie było anonimowe. W badaniu wykorzystano technikę ankietowania na podstawie autorskiego kwestionariusza ankiety. Zawierał on 22 pytania zamknięte. Znajdowały się w nim pytania dotyczące sytuacji życiowej studenta, opinii studenta na temat zadłużania i jego form oraz stanu i powodów jego zadłużenia. Dalej znalazły się również pytania o subiektywną ocenę wiedzy na temat zarządzania finansami oraz świadomego zadłużania. Studenci mogli również wyrazić, bądź nie, chęć pogłębienia swojej wiedzy w tych dziedzinach. Na końcu znajdowały się krótkie pytania dotyczące danych personalnych badanych osób. Celem niniejszej pracy było porównanie opinii oraz wiedzy i świadomości studentów studiów stacjonarnych Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych oraz Wydziału Nauk o Zdrowiu i Nauk Społecznych Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej na temat zadłużania. Do realizacji założonych celów pracy posłużyła analiza struktury odpowiedzi na poszczególne pytania. Na potrzeby analizy respondenci zostali podzieleni według przynależności do poszczególnych wydziałów, w celu oceny różnic i podobieństw między odpowiedziami studentów pochodzących z różnych środowisk oraz studiujących odmienne dziedziny nauki.

Wyniki

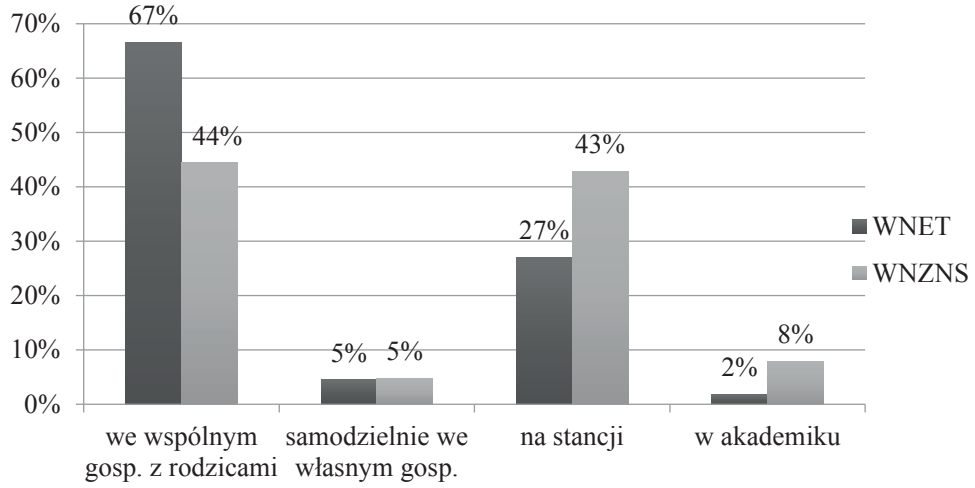
Próbę stanowiła populacja 111 studentów (64%) Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych (WNET) i 63 studentów (36%) Wydziału Nauk o Zdrowiu i Nauk Społecznych (WNZNS). Dane te przedstawia tabela 2.

Tab. 2. Liczba badanych studentów z podziałem na wydziały

Wydział	Liczebność	Procent [%]
Nauk Ekonomicznych i Technicznych	111	64
Nauk o Zdrowiu i Nauk Społecznych	63	36
Razem	174	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Większość badanych studentów WNET zadeklarowało, że mieszka obecnie nadal z rodzicami (67%). Drugi wynik jest już znacznie niższy. Mianowicie, na stancji mieszka 27% respondentów WNET. Spośród badanych studentów WNET tylko 5% mieszka już samodzielnie we własnym gospodarstwie domowym, a jeszcze mniej (2%) w akademiku. Wśród studentów WNZNS różnica między mieszkaniem z rodzicami a pobytem na stancji nie jest już tak znacząca i utrzymuje się na podobnym poziomie 44% i 43%. Samodzielnych jest tu 5% badanych studentów, podobnie, jak na drugim wydziale. W akademiku natomiast mieszka więcej respondentów WNZNS (8%). Dane te przedstawia rycina 2.

Ryc. 2. Procentowy udział studentów i ich aktualnego miejsca zamieszkania
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Tabela 3 przedstawia deklaracje badanych studentów w sprawie swojego zatrudnienia, bądź jego braku. Zauważalne jest, że większość badanych studentów obu wydziałów pozostaje bez pracy. Natomiast, pracujący badani studenci

WNET stanowią tylko 19%, a WNZNS 29%. Taki wynik mógł powstać z uwagi na fakt, że badaniu zostali poddani studenci studiów stacjonarnych, co znacznie utrudnia jednoczesne wykonywanie pracy zarobkowej.

Tab. 3. Udział procentowy pracujących studentów z podziałem na wydziały

Status zawodowy studenta	**WNET**	**WNZNS**
Pracujący	19%	29%
Niepracujący	81%	71%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

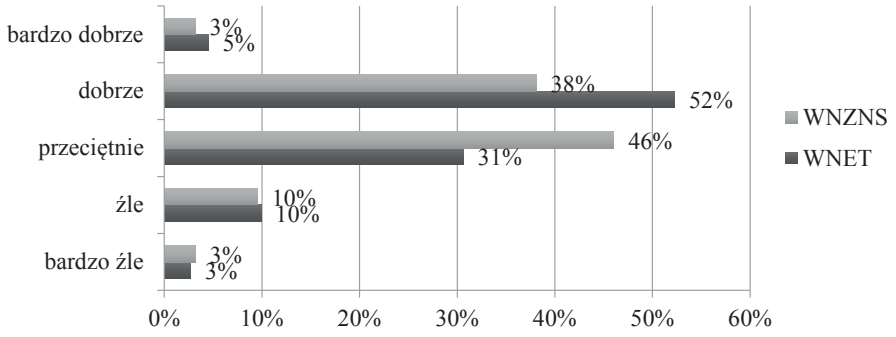
Następnie poddano badaniu źródła dochodów studentów (tabela 4). Analizując odpowiedzi wszystkich badanych studentów można stwierdzić, że kształtują się one podobnie w obu wydziałach. Stypendium jest najczęstszą wskazywaną odpowiedzią wśród wszystkich respondentów. Zaraz po niej plasuje się pomoc materialna od rodziny. Mniej liczne były wskazania dotyczące wynagrodzenia z tytułu prac sezonowych, pracy zawodowej, renty, alimentów, różnego rodzaju zasiłków i zapomóg.

Tab. 4. Źródła dochodów studentów obu wydziałów

Źródło dochodów studenta	**WNET**	**WNZNS**
Wynagrodzenie z tytułu pracy zawodowej	14%	10%
Wynagrodzenie z tytułu prac sezonowych	33%	17%
Stypendium	70%	38%
Zapomoga	2%	1%
Różnego rodzaju zasiłki (np. rodzinne, na dzieci)	5%	2%
Renta	11%	5%
Alimenty	12%	0%
Pomoc materialna od rodziny	57%	34%

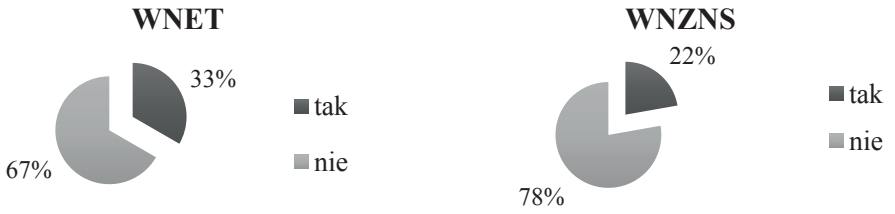
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Na rycinie 3 widać pewną zależność wśród odpowiedzi studentów obu wydziałów. Badani studenci WNET najliczniej charakteryzowali swoją sytuację materialną za dobrą (52%), natomiast respondenci WNZNS najczęściej twierdzili, że jest ona przeciętna (46%). Niewielki odsetek respondentów obu wydziałów twierdzi, że ich sytuacja materialna jest bardzo dobra lub bardzo zła.

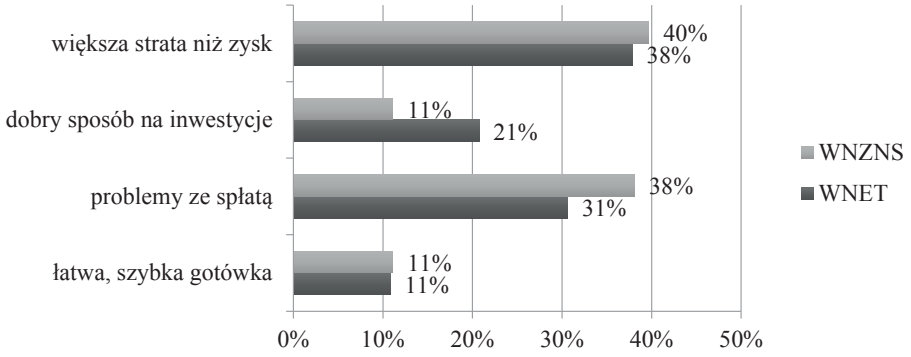
Ryc. 3. Subiektywna ocena sytuacji materialnej badanych studentów obu wydziałów
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Na rycinie 4 przedstawiono dane, które pokazują, że tendencja wskazań w obu wydziałach jest taka sama. Większość studentów uważa, że nie jest warto się zadłużać. Niewielki odsetek uważa, że czasami jest to przydatne.

Ryc. 4. Opinie badanych studentów obu wydziałów w kwestii tego, czy warto się czasem zadłużyć
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Większa liczba badanych studentów obu wydziałów postrzega kredyt negatywnie. Około 40% respondentów z obu wydziałów uważa, że przynosi on większe straty niż zyski. Natomiast około 35% respondentów z obu wydziałów twierdzi, że kredyt to przede wszystkim problemy z jego spłatą. Mniejsza liczba badanych studentów odpowiadała, że kredyt to dla nich łatwa, szybka gotówka lub dobry sposób na inwestycje. Co ciekawe, przy wskazaniu, iż kredyt był dobrym sposobem na inwestycje da się zauważyć, że większy odsetek badanych studentów, którzy tak uważają stanowią respondenci WNET. Istnieje możliwość, że ich opinia została tak ukształtowana, ponieważ mają lepszy kontakt z ekonomicznymi dziedzinami nauki, niż studenci WNZNS.

Ryc. 5. Opinie studentów obu wydziałów dotyczące subiektywnych odczuć wobec kredytu
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

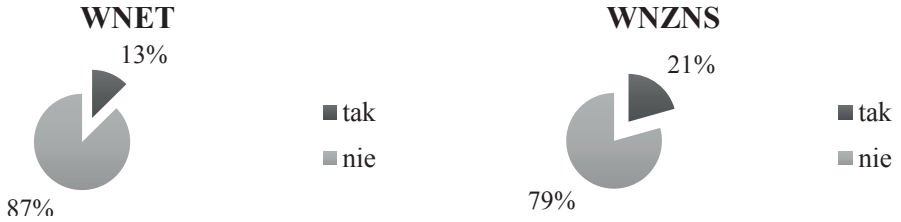
Na pytanie o to, czym w pierwszej kolejności student kierowałby się wybierając kredyt w głównej mierze były udzielane identyczne odpowiedzi. Zarówno wśród respondentów WNET, jak i WNZNS dominowała odpowiedź dotycząca niskiego oprocentowania. Nieliczne osoby odpowiedziały, że przy wyborze kredytu zwróciłyby uwagę na brak dodatkowych opłat, możliwość wcześniejszej spłaty kredytu czy posiadania dobrego zabezpieczenia. Pojedyncze badane osoby stwierdziły, że zdecydowałby się na kredyt ze względu na gwarancję szybkiej wypłaty pieniędzy.

Tab. 5. Cechy kredytu decydujące o jego atrakcyjności według badanych studentów obu wydziałów

Pozytywne cechy kredytu	**WNET**	**WNZNS**
Niskie oprocentowanie	64%	29%
Brak dodatkowych opłat	16%	16%
Możliwość wcześniejszej spłaty	18%	10%
Dobre zabezpieczenie kredytu	11%	5%
Gwarancja szybkiej wypłaty pieniędzy	2%	3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

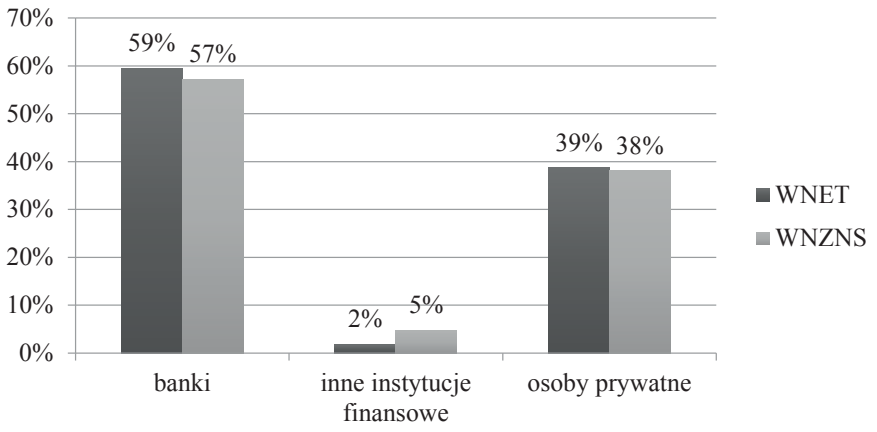
Dane przedstawione na rycinie 6 wskazują, że badani studenci PSW im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej w większości zadłużenia nie posiadają. Zaledwie 13% respondentów WNET deklaruje posiadanie długu, respondenci WNZNS natomiast trochę więcej (21%).

Ryc. 6. Odsetek studentów posiadających jakiekolwiek zadłużenie
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Najwięcej badanych studentów WNET i WNZNS posiada zadłużenie u osób prywatnych. Na drugim miejscu plasują się banki, a zadłużenie w innych instytucjach finansowych posiada niewielka liczba respondentów. Kolejne pytanie dotyczyło powodu zobowiązania finansowego. Jednymi z głównych wskazań były dobra materialne, a także edukacja oraz wypoczynek i rozrywka. Incydentalne wskazania dotyczyły zadłużenia się z powodu organizacji wesela lub innej okoliczności, dwie w celu leczenia oraz trzy w celu założenia własnej działalności. Kolejne pytanie oceniało stan zadłużenia. Wysokość stanu zobowiązania zależy przede wszystkim od celów zadłużenia. Osoby, które zadłużyły się z powodu wesela lub innych okoliczności lub w celu założenia własnej działalności zadeklarowały dług powyżej 5000 zł. Dobra materialne wymagały mniejszego zadłużenia w granicach od 100 zł do 1000 zł.

Wyniki badań przedstawione na rycinie 7 pokazują, że zarówno badani studenci WNET, jak i WNZNS uważają kredyty bankowe za najbezpieczniejszą formę zadłużania się. Pożyczki od osób prywatnych zajmują drugie miejsce wśród odpowiedzi. Natomiast zapożyczanie się w innych instytucjach uważane jest za bezpieczną formę zadłużenia przez niewielki odsetek badanych respondentów. Widać tu jednak, że więcej badanych studentów WNZNS uważa taką formę zadłużania za bezpieczną, wśród studentów WNET takiej odpowiedzi udzieliły tylko dwie osoby na 111 ankietowanych.

Ryc. 7. Subiektywna ocena najbezpieczniejszej formy zadłużenia
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Tabela 6 zawiera dane dotyczące odpowiedzi na pytanie o ocenę zaufania do banków. Można tu zauważyć pewną zależność. Mianowicie, więcej badanych studentów WNET zadeklarowało, że nie ufa i nie korzysta z usług bankowych (30%), wśród badanych respondentów WNZNS odsetek ten wynosi 27%. Odwrotnie kształtują się wyniki odpowiedzi ufam, nie kontroluję i nie obawiam się. Tak wskazało więcej badanych osób WNZNS (21%). Wśród badanych studentów WNET odsetek ten jest mniejszy (12%). W obu grupach badawczych najczęściej wybieraną odpowiedzią jest ograniczone zaufanie do banków.

Tab. 6. Subiektywna ocena zaufania do pośredników finansowych - banków

Jak oceniasz zaufanie do pośredników finansowych (banków)?	**WNET**	**WNZNS**
Nie ufam i nie korzystam z usług bankowych	30%	27%
Nie ufam, ale jestem zmuszony(-a) korzystać z usług bankowych	16%	22%
Ufam, ale regularnie kontroluję działanie banku	42%	32%
Ufam, nie kontroluję i nie obawiam się	12%	21%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

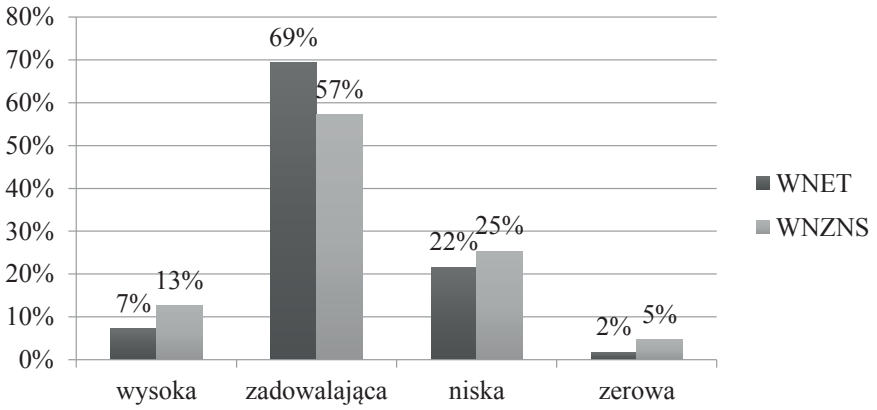
W obu grupach badawczych najczęściej deklarowano brak umiejętności efektywnego zarządzania finansami (41% i 43%). Niewielki odsetek badanych respondentów stwierdził, że zarządza finansami według sugestii reklam, bankowców lub podpowiedzi innych. Swoją wiedzę bardzo dobrze oceniło 37% badanych studentów WNET, niestety w drugiej grupie odsetek wynosi tylko 17%. Natomiast aż 32% badanych studentów WNZNS zadeklarowało, że wcale nie zarządza finansami, w drugiej grupie ten odsetek jest mniejszy i stanowi 15% ankietowanych z WNET.

Tab. 7. Subiektywna ocena posiadanej wiedzy w zakresie zarządzania finansami

Oceń posiadaną wiedzę z zakresu zarządzania finansami	**WNET**	**WNZNS**
Bardzo dobrze, potrafię oceniać i skutecznie zarządzać finansami	37%	17%
Potrafię zarządzać finansami, ale nie jest to efektywne zarządzanie	41%	43%
Zarządzam finansami według sugestii reklam, bankowców, podpowiedzi innych	6%	8%
Nie zarządzam finansami	15%	32%

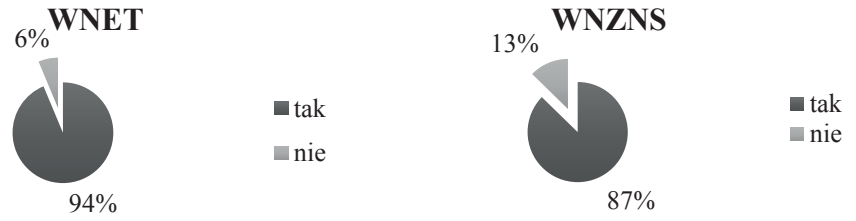
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Zdecydowana większość badanych respondentów uważa, że ich wiedza na temat świadomego zadłużania jest zadowalająca. Mimo to około 25% badanych studentów obu wydziałów twierdzi, że posiada niską wiedzę w tym temacie. Około 5% uważa nawet, że jest ona zerowa. Tylko około 10% badanych studentów ocenia swoją wiedzę, jako wysoką (ryc. 8).

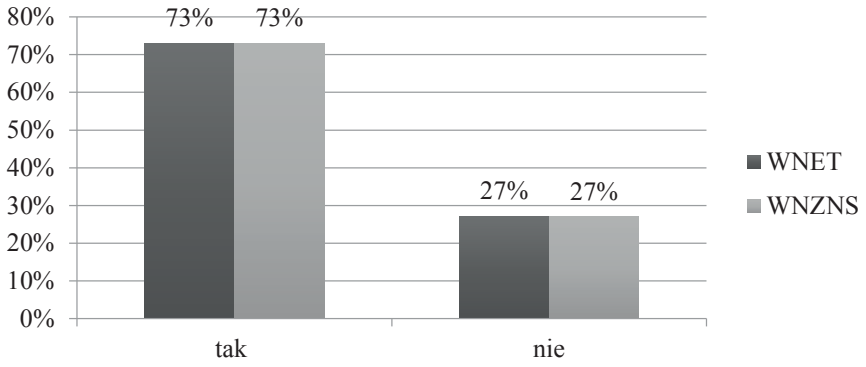
Ryc. 8. Subiektywna ocena posiadanej wiedzy na temat świadomego zadłużania
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Badania pokazują, że zdecydowana większość badanych studentów obu grup uważa, że nauczanie zarządzania własnymi środkami finansowymi wśród dzieci i młodzieży jest wskazane (ryc. 9).

Ryc. 9. Subiektywna ocena przydatności nauczania zarządzania własnymi środkami finansowymi wśród dzieci i młodzieży
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

W obu grupach odsetek osób chcących pogłębić swoją wiedzę na temat świadomego zadłużania jest taki sam. Osoby, które wyraziły taką chęć wskazywały również w jakiej formie chciałyby to zrobić. W obu grupach badawczych najczęściej wybieraną formą były szkolenia i kursy. Następne były wykłady otwarte, warsztaty oraz kursy e-learningowe. Niewiele badanych osób zadeklarowało chęć odbycia dodatkowych zajęć o takiej tematyce.

Ryc. 10. Odsetek osób wyrażających chęć pogłębienia swojej wiedzy na temat zadłużania
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Wnioski

Celem niniejszej pracy była ocena wiedzy, świadomości i opinii studentów na temat zadłużania się. W pracy podjęto również próbę oceny podobieństw i różnic między odpowiedziami badanych studentów obu wydziałów Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. W większości przypadków obie grupy badawcze odpowiadały podobnie lub tak samo. Znaczny odsetek badanych studentów obu wydziałów pozostaje bez pracy, a ich źródłem dochodu są w największej mierze różnego rodzaju stypendia. Obie grupy badawcze uważają, że nie warto jest się zadłużać, a bardzo duży ich odsetek deklaruje aktualnie brak zadłużenia. Zarówno badani studenci WNET, jak i WNZNS uważają banki za najbezpieczniejszą formę zadłużania się. Obie grupy badawcze w największej mierze deklarują zaufanie

do banków, połączone jednak nierozerwalnie z kontrolowaniem ich działania. W obu grupach badawczych najczęściej deklarowano brak umiejętności efektywnego zarządzania finansami. Zdecydowana większość badanych respondentów uważa, że ich wiedza na temat świadomego zadłużania jest zadowalająca. Obie grupy badawcze wyraziły również chęć pogłębienia swojej wiedzy na temat świadomego zadłużania się. W dalszej części kwestionariusza ankiety dało się zaobserwować też pewne różnice. Badani respondenci WNET lepiej oceniają swoją sytuację materialną, niż badani studenci WNZNS. Większość badanych studentów WNZNS zrównuje kredyt z większą stratą niż zyskiem lub problemami ze spłatą. Natomiast badani studenci WNET częściej stwierdzali, że kredyt to dobry sposób na inwestycje. Co ciekawe, w dalszej części kwestionariusza ankiety badani studenci WNET deklarują brak zaufania do banków i niekorzystanie z jego usług, bądź bycie zmuszonym do korzystania z jego produktów. Odwrotnie uważają badani respondenci WNZNS. Tu częstsze były deklaracje dotyczące pełnego zaufania do banków, nieobawiania się o nic i niekontrolowania jego działania. Pewna zależność daje się też zauważyć przy pytaniu dotyczącym wiedzy na temat zarządzania finansami. Tu, w przeciwieństwie do badanych studentów WNZNS, większy odsetek badanych studentów WNET postrzega swoją wiedzę jako pełną i wystarczającą. Badani respondenci WNZNS częściej wskazywali na swój brak zarządzania finansami.

Autorka ma nadzieję, że artykuł ten stanowić będzie inspirację do dalszych badań nad zjawiskiem zadłużania, także w działalności SKN „Progress". Być może zostanie on również poszerzony o inne grupy społeczne i znajdzie swoje odzwierciedlenie w kolejnych publikacjach.

Piśmiennictwo

1. Białas M., Mazur Z. (2013), *Bankowość wczoraj i dziś*. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
2. Bladowski B., Gola A. (1985), *Pożyczka, kredyt, użyczenie.* Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
3. Capiga M. (2008), *Bankowość*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
4. Deutche Bank (2014), *Raport: Portret finansowy Polaków 2014. Plany na 2015 rok*. https://www.deutschebank.pl/
5. Dobosiewicz Z. (2005), *Bankowość.* Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
6. Dz. U. 1997 nr 140 poz. 939. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe.
7. Getka E. (2001), *Bankowość. Wybrane zagadnienia*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

8. http://kredytstudencki.edu.pl/
9. Iwanicz-Drozdowska M., Jaworski W. L., Zawadzka Z. (2010), *Bankowość. Zagadnienia podstawowe.* Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
10. Lewicka-Strzałecka A. (2010), *Prawo do kredytu jako prawo człowieka*. Prakseologia, 150, s. 289-300.
11. Niczyporuk P., Talecka A. (2011), *Bankowość. Podstawowe zagadnienia.* Wydawnictwo Temida 2, Białystok.
12. Patena W., Cwynar W. (2010), *Podręcznik do bankowości. Rynki, regulacje, usługi.* Wolters Kluwer, Warszawa.
13. Świecka B. (2008), *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
14. Zaleska M. (red.) (2013), *Bankowość.* Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
15. Zaleśkiewicz T. (2008), *Wszyscy jesteśmy dłużnikami*. Charaktery, 11, s. 9-15.
16. Żółtkowski W. (2011), *Bank lokalny*. Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa.

Liczba znaków ze spacjami: 29 686